

Kohaliku autonoomia mõte ja mehhanismid 21 sajandil: Eesti valikud

Georg Sootla, Tallinna Ülikool,
Riigiteaduste Instituut

Eestimaa Linnade ja Valdade
üldkogu 31.03.2012

Ressurss eri sajanditel

1600 – kuningas sõjapealikule: kolm asja,
et võita sõda

sõjapealik – raha, raha, raha

2010 – ekspert omavalitsusjuhile, kuidas
täna toime tulla?

ajud, aktiivsed inimesed, sõbrad
(koostööpartnerid)

Kuidas püüame me täna lahendada
ressursi küsimust?

Riigikohtu üldkogu kohtuotsus 16.03.2010

□ Kontseptuaalne külg

1. sätestaksid, millised seadusega kohaliku omavalitsuse üksustele pandud kohustused on **omavalitsuslikud ja millised riiklikud**;
2. eristaksid kohaliku omavalitsuse üksustele **kohaliku elu küsimuste** otsustamiseks ja korraldamiseks ette nähtud **raha riiklike kohustuste täitmiseks** mõeldud rahast

Mis on kohalik, mis omavalitsuslik autonoomse KOV mudeli ideoloogias

□ kohalik, see mis toimub kohapeal:

- nt. elaniku maja tulekahjust päästmine, lasteaed (kohalik, teenus peab olema käeulatuses)
- gümnaasium (piirkondlik, kvaliteet esikohal, peab mahtuma piirkondliku igapäevase rände areaali)
- riigikaitse (mis on riigi kui terviku ülesanne)

Mis on kohalik/ omavalitsuslik

- Omavalitsusliku ja riikliku piir = **puhas poliitiline kokkulepe.**

Taanis – enamuse (75% avalikus sektorist) on omavalitsuslik

Eestis – 24,9 (Oxford Handbook)

Kreeka 6,6% on omavalitsuslik

Autonoomse omavalitsus-süsteemi põhimõte – kõik mis toimub KOV tasandil on (muutub) omavalitsuslik(uks)

Riigikohtu idee

- Kaitsta KOV keskvalitsuse omavoli eest (praktika eest anda ülesanded, mitte raha). Väga hea tahe! Lahendus?
- Tõmmata võimalikult selge piir kes mida teeb **tegevuste kaupa**
- Kõige eest mis on riigi ülesanded maksab riik otse ja konkreetse tegevuse eest
- Vaidlused peavad olema kohtulikult lahendatavad

Kuids need on teostatavad?

- ❑ Kui täpselt tõmmata piiri – kui pikk on Suurbritannia rannajoon
1.500.000 – on mitu korda väiksem kui 1.500
== mida täpsemalt piiritleda, seda rohkem kohtuvaidlusi!!
- ❑ Kui KOV eelarves tekkib riigi poolt valvatav/ hallatav osa = karjuv vastuolus autonoomse KOVga (RK ei paku finantslahendust!)

Kuidas rahastada?

- ❑ Inimese registreerimise ühikutasu Tallinnas vs. Õrus? Maksumaksja **elu** ja vara **päästmise ühikutasu**?
- ❑ Mille eest maksta: **valimisolek** (avalik funktsioon), või **tegevus** (sektor, kes on efektiivsem)
- ❑ KOV rahastamise viisid
Riik katab tegevuskulud või
KOV on oma sõltumatu tulubaas (oma maksud, maa, inimesed)

Mida suudab kohus?

- ❑ Kui riik ja KOV lahendavad asju kohtus (poliitikud ei suuda), siis järgmine instants on duell – või lahutus (RKL kui analoog vara jagamisega abielulahutusel)
- ❑ Kogu KOV süsteemi võti on täna riigi ja KOV suhted (2010 Eriti Oluline riiklik küsimus Riigikogus)

Lahenduse suund 1

□ Põhiseaduse pg. 154

(a) Kohalikule omavalitsusele võib panna kohustusi ainult seaduse alusel **või ja** kokkuleppel kohaliku omavalitsusega.

(b) Seadusega kohalikule omavalitsusele pandud riiklike kohustustega seotud kulud kaetakse riigieelarvest **KOV tulubaasi suurenemisega**

Iseseisev tulubaas

- ❑ Kohalikud maksud ei tähenda maksutaseme tõusu, vaid maksude kehtestajat
- ❑ Kohalikud maksud tähednab **reaalset poliitilist vastutus** (ja kohaliku poliitika eeldus)
- ❑ Kohalikud maksud ja maa kui ettevõtluse mootor
- ❑ Kohalikud maksud kui kohaliku fiskaaljuhtimise suutlikkus (on see olemas täna?)
- ❑ Kas KOV juhid ikka tahavad/ on valmis nõuda / haldama oma makse (20... 50% omatulust)

Arenenud Euroopa suundumused suutlikkuse suurendamisel

- ❑ Mitte selgelt eraldatud tasandid vaid mitmetasandiline valitsus (tasandid segunevad)
- ❑ Rohkem tasandeid ja toimijaid: riigiülesed (EL), planeerimisregioon, naabruskonnad
- ❑ Tsentraliseeritud KOV-s pole jätkusuutlik
- ❑ Koostöö paljude ülesannete lahendamisel mitte jäikade regulatsioonide vaid ad hoc kokkulepete alusel (haridus vs. kriminaalhooldus)

Ressursid kasvuks

- ❑ Raha ei ole ega tule juurde
- ❑ Oskus käivitada
  - kohalik inimressurss (võimestamine)
  - organisatsiooni/ juhtimisressurss (delegeerimine)
  - territoriaalne kapital (koostöö)
- ❑ Suuruse probleem ei ole iseseisev probleem, küsimus on (väikeste) võimekuses lülitud koostöövõrgustikke ja suurte tahtes neid vastu võtta

Uued ressursiallikad

- ❑ Ressursid kõrvalt/väljapoolt: piiriülene koostöö ja linnaregioonide möödapääsmatus!
- ❑ Kohalike toimijate eestvedamine vs. ettevõtjate pantvang vs. ükskõiksus – ettevõtlus, MTÜd, kodanike ressursid
- ❑ Uus kohalik identiteet: mitte ühine saatus, vaid ühised sihid ja tähendused (uus kohalik poliitika)

Kokkuvõte

- ❑ Enamus struktuurseid eeldusi ja poliitilisi valikuid on süvendanud traditsioonilist autonoomiat – vastus --- vaid koostöö toidab
- ❑ Mitmekihilise valitsemise võimalusi pole teadvustatud rakenduse tasandil (koostöövormid)
- ❑ Võidu valem ei ole, siit ummikseis
- ❑ Eralda poliitika seadmise otsutusareen igapäevapoliitika tülidest
- ❑ Lahendus – kelle käes on võimuhoovald (valitsemise-poliitika dimensioon), võimu saab tasakaalustada teise võimuga

